

Drogszeánszok és lovasparádé. Vicsek Károly: *A zöld hajú lány* (Népszínház, Szabadka), 1981

OLÁH TAMÁS

A Vajdaságban manapság már kuriózumnak számít, ha egy színház nagyformátumú zenés előadásokat, operetteket vagy musicalket tűz műsorra. Nincs ebben semmi meglepő, hiszen a tartomány magyar nyelven játszó színházainak társulati összetétele és technikai apparátusa csak igen súlyos kompromisszumok árán teszi lehetővé a nagyszámú szereplőt mozgató, élő zenét és változatos díszleteket követelő produkciók kiállítását. Ráadásul többnyire a játszóhelyek térbeli adottságai is gátat szabnak a nagyszabású elképzeléseknek. A vajdasági magyar nyelvű színjátszás második világháború utáni újjáéledése óta a társulatok közül egyedül a szabadkai Népszínház együttesének állt rendelkezésére nagyobb méretű, tekintélyes belmagassággal és megfelelő gépezetekkel rendelkező színpad, ám a város nagy múltú színházépületének állapota olyannyira leromlott a kétezres évek közepére, hogy tereit életveszélyesnek nyilvánították, majd – emblematikus oszlopait és utcai homlokzatát leszámítva – 2007-ben teljesen lebontották, hogy a semmiből építhessék újjá. Az építkezés – különféle okok miatt – azóta is tart, a próbák pedig immár több mint egy évtizede az egykori Mladost csipkegyár épületében folynak, kifejezetten méltatlan körülmények között.

Az énekes-táncos produkciók gyakori színrevitelét az is hátráltatja, hogy a Vajdaságban soha nem folyt zenés színészképzés. Természetesen az újvidéki Művészeti Akadémia színművész szakának tanrendjében az intézmény 1974-es megalakulása óta megtalálhatóak az énekórák, de a magas szintű ze-

nei- és énektudás nem elengedhetetlen feltétele a tanulmányok elvégzésének. Ám természetesen mindig voltak olyan prózai színészek, akiknek énektudása lehetővé tette, hogy az együttesek időről időre kielégíthessék a közönség zenés produkciók iránti olt-hatatlan vágyát.

A könnyű zenés műfaj legjelentősebb vajdasági előadásai szinte kivétel nélkül a szabadkai Népszínházhoz köthetők. Ehhez persze hozzájárul az is, hogy az Újvidéki Színház és a szabadkai Kosztolányi Dezső Színház műsorpolitikája eleve nem kedvez a felhőtlen szórakozást ígérő zenés daraboknak. Érdekes módon azonban az említett produkciók diadalmenete többnyire megelőzte az intézményesített színészképzés vajdasági megindulását, bemutatójuk a jugoszláviai magyar nyelvű színjátszás hőskorába esett.

Hitelt kell adnunk a színháztörténész Káich Katalin azon állításának, mi szerint közvetlenül 1945 után, az új szocialista társadalom kiépítésének éveiben elképzelhetetlen lett volna egy operett színpadra állítása az akkor még Vajdasági Magyar Népszínházban, hiszen az „a szocializmus építésének ideológusai szerint a népellenesség műfaja volt.”¹ A színház működésének első hat évében ezért szinte kizárólag propagandadarabok és eszmei szempontból kifogásolhatatlan komédiák kerülhettek a publikum elé. Ám az 1951-ben bekövetkezett szervezeti átrendeződés műsorpolitikai átalakulást is ho-

---

¹ KÁICH Katalin, *A színész és a színjáték dicsérete* (Szabadka: Életjel Kiadó, 2016), 288.

zott magával.² Tény, hogy ebben az évben a közönség már Jacobi Viktor *Leányvásár* című operettjének is tapsolhatott, és Sulhóf József, a *Magyar Szó* kritikusa szerint nem volt kérdés, hogy a darab bemutatásának köszönhetően a színház idővel újra „elfoglalja [majd] régi helyét a közönség kegyeiben.”³ A teátrum zenés komédiái és operettjei pedig a hatvanas évek végéig felülmúlhatatlan közönségsikereket értek el. Ha megvizsgáljuk a repertoárt, láthatjuk, hogy az ötvenes évektől kezdve a társulat a lehetőségeihez képest meglepően bátran válogatott az operettirodalom gyöngyszemei közül. Músortra tűzték többek között a *Mágnás Miskát*, a *Marica grófnőt*, a *Gül babát*, a *Csárdáskirálynőt* és a *Denevért* is. Az elvitathatatlan közönségsiker ellenére számos beszámoló tér ki arra, hogy az ekkor még túlnyomó többségében amatőrökből álló együttes nem állt készen a nem csak színészi, de ének- és tánctudás tekintetében is komoly mesterségbeli tudást igénylő műfaj színrevitelére, és sokszor az alkalmi zenekarok játéka is hagyott kívánnivalót maga után. Dévavári Zoltán, a *Hét Nap* kritikus a tette szóvá, hogy nagyon kiábrándítóan hat, ha a közreműködők közül csak ketten-hárman tudnak énekelni, az ének- és tánckar csak öt-hat tagú, a hivatásos statiszták helyett pedig csak „néhány műkedvelő cselleng a színpadon.”⁴ Azért meg kell jegyezni, hogy ebben az időben számos kiváló zenés-komikus tehetség is kitűnt a társulattól, mint például Petz Marika vagy Heck Paula, továbbá több tapasztalt magyarországi rendezőt és operettszínészt is sikerült a szín-

² Az intézményen belül innentől kezdve egészen 1985-ig egymástól független magyar és horvát (később szerbhorvát) társulat működik, az elnevezése pedig Népszínházra (Narodno Kazalište / Narodno Pozorište) módosul.

³ Idézi KÁICH, *A színész...*, 288.

⁴ KÁICH, *A színész...*, 295.

házba csábítani egy-egy produkció erejéig.⁵ Az operett helyét 1965-től, az *Irma, te édes* bemutatójától kezdve fokozatosan vette át a musical. Olyan művészek rendeztek Szabadkán, mint Harag György (*Tigris a garázsban*, 1970), Seregi László (*La Mancha lovagja*, 1972) vagy Szinétár Miklós (*Kabaré*, 1978).⁶

Az együttes egyik legnagyobb visszhangot kiváltó zenés produkciója azonban minden bizonnyal *A zöld hajú lány* című, 1981. október 31-én bemutatott előadás volt, amelyet a plakátok az első vajdasági magyar rockoperaként hirdettek. Vicsek Károly az Újvidéki Televízió számára forgatott számos tévéfilm és néhány nemzetközi fesztiválon is szép sikert elérő nagyjátékfilm után először rendezett színházban. A szövegkönyvet jegyző, elsősorban novellistaként ismert Gobby Fehér Gyulának azonban nem voltak ismeretlenek a Népszínház kulisszái. 1981-ig három darabjának ősbemutatóját is láthatta a szabadkai közönség, és rövid prózai szövegei mellett minden vajdasági szerzőnél több drámája jelent meg nyomtatásban a hatvanas és hetvenes években. *A zöld hajú lány* zenéjét a szabadkai származású, Szarajevóban élő Lengyel Gábor szerezte, aki ekkor már Jugoszlávia-szerte ismert volt a bosznia-hercegovinai fővárosból indult rockzenekarával, a Teška industrijával.⁷ Lengyel egyébként fontos közvetítő volt a magyar és szerb (színházi) kultúrák között is. Éveken át dolgozott együtt a Budapesten működő Magyarországi Szerb Színházzal, s e közreműködésnek köszönhető, hogy 1994-ben, a balkáni konfliktus idején az *István, a király* mintájára Budapesten létrejött az első szerb rockopera, a *Farkasok pásztora* (Pastir vukova), amely az egyházalapító Szent Száva életét dolgozta fel elektromosgitár-kísérettel,

⁵ Az 1985-ös újabb szervezeti átrendeződés előtt az utolsó színre vitt operett *A mosoly országa* volt 1970-ben.

⁶ KÁICH, *A színész...*, 288–299.

⁷ Jelentése: Nehézipar (szerb).

és két évvel később Újvidéken kisebb botrányt kavart. Lengyel szerezte az első szerb operett zenéjét is. A *Zombor rózsájának* (Somboarska Ruža) bemutatója Budapesten volt 1996-ban.

A *zöld hajú lány* nem jöhetett volna létre a legendás szerb balett-táncos és koreográfus, Petar Slaj (eredeti nevén Slobodan Petrović) közreműködése nélkül. Slaj honosította meg Jugoszláviában a dzsesszbalett műfaját 1977-ben, amikor tízéves kint tartózkodás után hazatért Párizsból, és Belgrádban megalapította saját balett-társulatát. Az előadás fénytervezője Saghmeister Zoltán volt, a diszkóesztétikát bátran felhasználó eklektikus kosztümökért pedig Kosta Bunuševac volt felelős. Mindenképpen meg kell még említeni a fémállványokból épített díszletet megálmódó műépítész, Hupkó István nevét, aki 1967-ben még műszaki vezetőként került a színházhoz, de a társulat számos jelentős előadásának látványvilágáért is felelős volt. Gobby Fehér és Hupkó egyébként együtt dolgozott Vicsekkel az 1979-ben bemutatott *Fekete glóbusz* című magyar nyelvű tévéfilmen is. A rockopera ötlete ebben az időszakban pattant ki a rendező és az író fejéből.⁸

Magától értetődő, hogy a főszerepeket éneklő színészek kiválasztása egy prózai társulattól igen nehéz és kockázatos egy ilyen nagy energiákat igénybe vevő zenés produkció esetében. Jónás Gabriella és Földi László kiváló énektudása azonban nagyszerűen ellensúlyozta az e téren olykor jóval gyengébb kollégáik hiányosságait, s nagyban hozzájárult a produkció sikeréhez. Érdekes azonban, hogy a női főszerepet eredetileg nem Jónásnak, hanem a szoprán Póka Évának szánták, Lengyel az ő magasabb hangjára írta a dalokat. Ám Póka az évadkezdést megelőző nyá-

⁸ OROSZ Ildikó, „Forog a kamera. Interjú A zöld hajú lány készítőivel”, Pannon Televízió, 2016. december 20., hozzáférés: 2019.01.15., https://www.youtube.com/watch?v=MvYnp6zAC_c

ron, a szereposztást követően váratlanul Budapestre költözött, s Jónás csak közvetlenül a próbafolyamat megkezdése előtt csatlakozott a produkcióhoz.⁹

A kábítószerhasználó fiatalokról szóló rockopera témája szokatlanul bátornak tűnhet egy szocialista országban a nyolcvanas évek elején, ám nem előzmények nélküli. Miloš Forman azóta kultikussá vált *Hair* című filmjét az 1979-es amerikai premier után két évvel – azaz gyakorlatilag *A zöld hajú lány* bemutatásával egyidőben – kezdték el vetíteni a jugoszláv mozik. Az alapjául szolgáló 1968-as Broadway-musicalt azonban egy New York-i, egy londoni és egy stockholmi produkciót követően a világon negyedikként tűzte műsorra 1969. május 23-án a hírhedt belgrádi alternatív színház, az Atelje 212. A *Kosa* (Haj) című előadást több vajdasági színházban is elsöprő sikerrel játszották, de a kritikusok szerint a közönség jelentős része megbotránkozott az első felvonás végén megjelenő meztelen színésztesteken.¹⁰ A felháborodást keltő jelenet egyébként az eredeti amerikai produkcióban is látható volt, ott mindössze húsz másodpercig tartott.¹¹ A jugoszláv változat hasonló részletéről nincsenek számszerű adataink, de a leírások szerint a játszó „váratlan mozdulattal”¹² szabadultak meg ruháiktól a mit sem sejtő nézők előtt. Ez volt az első meztelen jelenet a jugoszláv színpadokon. A musical szövegének szerzői és az amerikai előadás főszereplői, Gerome Ragni és James Rado ott voltak a belgrádi premieren, sőt a fináléban a színpadra is rohantak, hogy együtt táncoljanak a színészekkel, és később egy interjúban

⁹ OROSZ, „Forog a kamera...”

¹⁰ KÁICH, *A színész...*, 106.

¹¹ N.N., „Phoenix Fright Wig Up On Hair; Many Mix-Up Calcutta”, *Variety*, 1970. augusztus 5., hozzáférés: 2019.01.15., <http://www.orlok.com/hair/holding/articles/HairArticles/Variety8-5-7od.html>

¹² KÁICH, *A színész...*, 106.

azt állították, hogy a jugoszláv produkció volt a kedvenc feldolgozásuk, Belgrádban pedig nyoma sincs kispolgári előítéleteknek.¹³ Josip Broz Tito és felesége kétszer is látták az előadást.¹⁴ A meztelenséget tartalmazó jelenetet mindkétszer kihagyták, és katonai behívókat sem égettek a színpadon, de a stilizált droghasználatot nem érintette az öncenzúra.¹⁵ Egyébként a behívók elégetése miatt 1973-ban, megközelítőleg 250 előadás után betiltották a produkciót, azzal az indokkal, hogy rossz hatást gyakorol a fiatal sorkatonákra.¹⁶

A jugoszláv *Hair* mellett *A zöld hajú lány*nak szabadkai előképe is van. 1970-ben – minden bizonnyal a belgrádi előadás sikerén felbuzdulva – a Népszínház magyar társulata Rade Pavelkić *Napfoltok* című drámája alapján már színpadra állított egy zenés produkciót a pályakezdő fővárosi rendező, Radoslav Lazić munkájaként. Pavelkić szövegének ősbemutatója „a nyugaton tomboló hippizmus mozgalmát, s annak néhány égtájunkon is végigvonuló enyhe megnyilvánulási formáját”¹⁷ mutatta be. Káich Katalin felidézi, hogy

a színpadi meztelenség ebben a produkcióban is hatáselem volt. Bár a színháztörténész szerint a drámát a hetvenes évek során több színház is sikerrel játszotta országszerte, a szabadkai előadás kizárólag elmarasztaló kritikákat kapott. Barácius Zoltán – aki 1959 óta a szabadkai társulat tagja volt, de a színház számos előadásáról írt beszámolót és kritikát – az *Üzenet* című folyóirat első számában Pavelkić szövegét gyengének, Albonyi Nagy György zenéjét pedig érzélgősnek nevezte, s bár – mint írja – a színjáték és a rendezés elfogadható volt, a szabadkai előadás csak „látszatsikert” ért el. Szövegében emlékeztet rá:

„A jó színháznak semmi köze a kordivathoz. [...] Csakis jó szerep és jó színész adhat jó előadást, mert még sehol sem volt példa arra, hogy a díszlet, a ruha vagy a meztelenség miatt ment be a közönség a színházba. Amennyiben mégis, akkor el lehet gondolkodni a színház jövőjén, s azon, hol kezdődik a varieté.”¹⁸

E sorok ismeretében különösen izgalmas, hogy Gerold László a tizenegy évvel későbbi rockopera premierjét „a jugó kommersz színház megszületésének” nevezi.¹⁹

A zöld hajú lány recenzensei tartózkodtak attól, hogy a Vajdaságban teljesen újnak számító műfajról és formajegyeiről véleményt formáljanak. A kifejezetten progresszívnek számító zenéről csak érintőlegesen ejtettek néhány – többnyire dicsérő – szót, s elsősorban a dalok szövegeivel foglalkoztak. Vicsek nagyszabású, szimultán képekre épülő rendezését a legkülönbözőbb szempontok

színpadokon (1945–1985) (Újvidék: Vajdasági Színházmúzeum, 2014), 82.

¹⁸ BARÁCIUS Zoltán, „Egy évad tanulságai”, *Üzenet* 1, 1. sz. (1971): 100–107., 105.

¹⁹ GEROLD László, *Drámakalauz* (Újvidék: Forum Könyvkiadó, 1998), 193.

¹³ N.N., „Hair Around The World”, *Newsweek*, 1969. július 7., hozzáférés: 2019.01.15., <http://www.michaelbutler.com/hair/holding/articles/HairArticles/Newsweek7-7-69.html>

¹⁴ Állítólag 1970 szilveszterén el is énekelte vendégeinek a *Let the Sunshine In* szerb változatát, a *Daj nam sunca* című dalt.

¹⁵ Egyébként a szövegek könyv egyes aktuálpolitikai utalásait minden országban a helyi viszonyokhoz igazították. A belgrádi változat szövegében Mao Ce-tung és Albánia jelent meg ellenségként.

¹⁶ T. NJEŽIĆ, „Autorima »Kose« najviše se dopala beogradska verzija iz 1969”, *Blic*, 2010. január 31., hozzáférés: 2019.01.15., <https://www.blic.rs/kultura/vesti/autorima-kose-najvise-se-dopala-beogradska-verzija-iz-1969/3f95xhy>

¹⁷ KÁICH Katalin, *A kölcsönösség színpadtere. Délszláv drámairodalom a vajdasági magyar*

szerint igyekeztek megragadni, s bár többnyire egyetértettek abban, hogy a hol közpertszerűnek, hol monumentálisnak nevezett produkció nagy erőket mozgató meg, a rendezői megoldásokat igen ellentmondásos jelzőkkel illették.

A *Magyar Szó* számára nem egy színházi szakújságíró, hanem a lap fotósa, Dormán László írt szubjektív beszámolót. Az alkalmi kritikus megjegyzi, hogy az előadásban megtalálható volt mindaz, amit a magaskultúrából „következetesen száműztünk, színházainkba be nem engedtünk”.²⁰ A kábítószerhez menekülő lány történetét nem tartja mindennapinak a Vajdaságban, s a szülők és gyermekek közötti áthidalhatatlan szakadék meglétére figyelmeztet.

Csordás Mihály az *Üzenet* című folyóiratban Vicsek rendezését ötletgazdagnak nevezi, de hozzáteszi, hogy Gobby Fehér „jól ellenpontozott szövegének”²¹ színrevitele valószínűleg meg sem történt. Mint írja „Vicsek az egymáshoz illeszkedő szimbólumok mozaikját alkotta meg, amelynek belső vérkeringése nem annyira teljes, hogy élni érezzük a legapróbb részleteket is”.²² Meggyőződése szerint az előadás motívumrendszere nem állt össze egészé, de elismerően szól Lengyel Gábor zenéjéről, amely szerinte „kifejezésre juttatta a tartalom mélységeit”.²³ A kritikus kijelenti, hogy – a jugoszláviai droghasználók alacsony száma ellenére is – hitelesnek, valóságosnak látta a produkciót, s azt állítja, hogy a színpadon egy egész nemzedék története jelent meg.

Franyó Zsuzsanna doktori értekezése *A zöld hajú lányt* fontos műnek tartja Gobby Fehér Gyula – „a legtermékenyebb vajdasági magyar drámaíró” – munkásságában, „mert

²⁰ DORMÁN László, „A zöld hajú lány”, *Magyar Szó*, 1981. november 5., 7.

²¹ CSORDÁS Mihály, „Három ősbemutató”, *Üzenet* 12, 1–2. sz. (1982): 79–83., 80.

²² CSORDÁS, „Három ősbemutató”, 80.

²³ CSORDÁS, „Három ősbemutató”, 80.

újat hozott, mást, többet [...], gazdagítva a kifejezési formákat.”²⁴ Sajnálataát fejezi ki azonban, amiért az előadás a szöveg értékeinek megfelelő kivitelezés helyett az olcsó népszerűség csábításának engedett.²⁵

Csordás Mihály is arra hívja fel a figyelmet, hogy az előadás – nem hivatalos – hírvérese elsősorban arról tájékoztatta a nagyérdeműt, hogy a Népszínház művészei „attraktív diszkó műsort készítettek sztriptízzel, amelyben leghitelesebben a hivatásos diszkóénekes, Gucan Zvekanović” alakított.²⁶

Arról, hogy az előadás miként maradt meg a színházi és közösségi emlékezetben, igen sokat elárul Barácius Zoltán kilenc évvel a bemutató után megjelent ajánlója. 1990-ben a Szabadkai Városi Könyvtár filmklubja tűzte műsorra a rockopera tévéfilm-változatát, az ekkor már nyugalmazott színész pedig – aki maga is játszott egykor a produkcióban – a következőképpen reklámozta a vetítést a *Magyar Szóban*: „Az előadás mentes a durván sokkoló élményektől. A nagyobb hatásfok kedvéért a rendező beiktatott egy attraktív vetkőzőszámot, rituális drogszeánszokat és lovasparádét. Az alaptéma örök: a generációk harca.”²⁷

A premier harmincötödik évfordulóján Gobby Fehér Gyula egy televíziós interjúban – amikor a szövegkönyv keletkezéséről kérdezték – elmondta, hogy már korábban is írt novellákat kábítószerhasználó fiatalokról, s bár a drogfogyasztás nem volt – ahogy ő fogalmaz – „világégető” probléma Jugoszláviában, a híradásokból úgy tűnt, a drog gyor-

²⁴ FRANYÓ Zsuzsanna, *A jugoszláviai magyar dráma története 1948-tól 1995-ig*, doktori értekezés, kézirat, 1995. 78.

²⁵ FRANYÓ, *A jugoszláviai...*, 77–78.

²⁶ CSORDÁS, „Három ősbemutató”, 80.

²⁷ B. Z. [Barácius Zoltán], „A zöld hajú lány. A videotéka tévéfilmje”, *Magyar Szó*, 1990. augusztus 24., hozzáférés: 2019.01.15., <http://www.kpgtyu.org/pressarhiva/displayimage.php?pid=9438&fullsize=1>

san terjed a nyugati városokban. Attól tartva, hogy az illegális élvezeti szerek a jugoszláv fiatalok szélesebb csoportját is veszélyeztetik, egy kábítószerhasználó diáklány történetét alapul véve – akivel a szerző Újvidék egyik kórházában találkozott – megírta a darabbéli Éva történetét.²⁸

Elmondása alapján úgy tűnhet, hogy az előadásnak hangsúlyos prevenciós szándéka volt – s tény, hogy vajdasági magyar középiskolások tömegeit utaztatták szervezeten Szabadkára, hogy megtekinthessék az elhíresült produkciót –, mégsem állíthatjuk, hogy Vicsek rendezése bármiképpen moralizált volna. Bár a történet – a kronológiát felborítva – egy elvonón kezdődik, s az egyes jelenetek akár lázálomszerű víziókként is értelmezhetők, a kábítószerélvezés nem a legerőteljesebb motívum az előadásban: csak alkalomadtán tűnik fel egy-egy marihuána-fogyasztó vagy túhasználó a fiatalok mulatozása közben. Persze elképzelhető, hogy Gobby Fehér hangsúlyosabban tematizálta a narkotikumok veszélyeit eredeti drámájának szövegében, de abból a bemutatóig gyakorlatilag semmi sem maradt.²⁹ A szerző ugyanis eredetileg egy musical szövegekönyvét és az általa songoknak nevezett dalokat írta meg, ám a próbafolyamat során a prózai betétek közül csak a felnőttek – az apa, az anya és az addiktológus-szerető – alig néhány soros párbeszédei maradtak meg.³⁰ A próza megjelenése persze eleve kérdésessé teszi, hogy a jugoszláv közönség rockoperát látott-e 1981-ben, de ettől a terminológiai kérdéstől a beszélt mondatok alacsony száma miatt talán érdemes eltekintünk.

²⁸ A Vajdasági RTV riportja a 35 éves évforduló kapcsán. 2016. november 29., hozzáférés: 2019.01.15.,

<https://www.youtube.com/watch?v=ijvnEoG5Olc>

²⁹ OROSZ, „Forog a kamera...”

³⁰ OROSZ, „Forog a kamera...”

Az előadásban egyébként nem játszhatótt élőben rockzenekar, mivel ezt a színház anyagi és technikai korlátai nem tették lehetővé. Ám meg kell jegyeznünk, hogy a vezetőség új, korszerű hangrendszert vásárolt kifejezetten a produkció számára. Minden dalt az erre a célra létrehozott Szabadkai Zenei Stúdióban rögzítettek, s a színészek a felvett zenei alapokra énekeltek az előadás során. Ehhez kénytelenek voltak mikrofonjaik több tíz méteres kábeleit maguk után vonni a színpadon, s olykor a zsinórpaddal felé nyúló fémvázakon is. A közreműködő zenészek neveit egyébként – ezt Dormántól tudjuk – egyetlen, a produkciót hirdető nyomtatvány sem közölte, csak a későbbi lemezkiadás borítóján szerepeltek.

Ha megvizsgáljuk az előadás dramaturgiáját, láthatjuk, hogy a várttal ellentétben nem tipikus bukástörténetről van szó. A fiatal szereplők nem az ártatlanságtól jutnak el a megsemmisülésig. Számukra már minden állandó, megváltoztathatatlan. A *zöld hajú lány* diszkó-univerzumának pólusait a prózában beszélő, „skatulya-életet” élő szülők és a csak dalban megszólaló, „virágillatú” fiatalok konfliktusa rajzolja ki, holott egyetlen jelenetben sem találkoznak egymással. Vicsek képei és Slaj koreográfiái olyan valóságot mutatnak meg, amelyben törvényszerű, hogy a magukra hagyott tinédzserek tünékeny élvezetekbe menekülnek. Az Évát alakító Jónás Gabriella első dalában még a világban elfoglalt helyére kérdez rá, de pár pillanattal később már gyertyaláng felett melegíti kávéskanálnyi heroinadagját, s gyakorlott mozdulatokkal lövi be magát. Ahogy nincs fejlődés, nincs valódi egymásra találás sem. Ugyan Éva találkozik egy krisztusszákkal munkásfiúval – Földi László egy fehér ló hátán poroszkál be a színpadra –, szerelmük nem teljesedhet ki. A fiúval – miután arról énekel, hogy a világ becsapta – az őt korábban körbehordozó tömeg lesújtó kés-vagy tűszúrásai végeznek.

Bár ezt a korabeli kritikák általában figyelmen kívül hagyják, az előadásban kifejezetten hangsúlyos szerep jut a munkásosztály csalódottságának is. A fiatalok olykor – révületüket megszakítva – mellesnadrágot és munkavédelmi sisakot húzva hajtanak végre gyári munkákra emlékeztető mozdulatokat. Földi vezetésével azt éneklik, hogy semmi se jó úgy, ahogy van, s jobbá kéne tenni. Mindenért apáikat okolják, s azt hangoztatják: nem tűrnek kantárt a hátukon. Kórusuk egy ponton egy utcai tüntetés menetelő tömegévé változik, amely az elégedetlenség kivehetetlenségig összemósódó szitokszavait skandálja. A kar nem sokkal később egy fehér zászlóval Delacroix *A szabadság vezeti a népet* című forradalmi festményét idézi fel. A „generációk harca” fokozatosan erőteljes politikai mondanivalóval gazdagodik. Valamivel később ugyanezek a munkaruhás fiatalok rabszolgaként húzzák vonják az apát alakító Albert János márványtömbre emlékeztető trónszékét, aki kategorikusan kijelenti, hogy lányára az iskola elvégzése után egy iroda és egy íróasztal vár majd. A szereposztás érdekessége, hogy Albert János és a feleségét a színpadon és a magánéletben is megformáló Albert Mária a társulat rangidősei, számos operettel és zenes-táncos alakítással a hátuk mögött. Ez szembetűnően megkülönbözteti játéktípusukat a többiek alakításától.

Mindenképpen ki kell még térnünk az előadás ikonikus „vetkőzőszámára”, elsősorban annak enigmatikussága miatt. Az ezt tartalmazó jelenet közben a megállás nélkül forgó színpadon fiatalok munkától és mulatozástól kimerült alakjai hevernek. Instrumentális gitárzene szól. A proscéniumon néhányan épp marihuánás cigarettát nyújtanak körbe, s miután átadják a szálát egymásnak, a japán kultúrából ismert három bölcsmajom emblematikus gesztusait idézik fel: felváltva fogják be fülüket, szemüket és szájukat, hogy ne hallják, ne lássák és ne szólják a rosszat. Időközben egy fiatal, feltu-

pírozott hajú nő jelenik meg a színen, aki hátat fordítva a közönségnek, akkurátusan szabadul meg ruhadarabjaitól. Amikor a forgószínpadon néhányan átmenetileg visszanyerik eszméletüket, a póre nőtestet megpillantva fejük úgy zuhan vissza a talajra, mint ha pisztolylövés érte volna őket. A lány egy pillanatban szembefordul a közönséggel, majd dühös pillantással, teljesen meztelenül lép eléjük. Megvetően végigméri őket, majd távozik a színpadról.

Jellemző, hogy a jelenet összetettségéből a színházi emlékezet csak Terék Júlia ruhátlan testét őrizte meg, akinek a neve egyébként nem is szerepelt a színlapon. A lány azért csatlakozott a produkcióhoz, mert a társulat egyik színésznője sem akarta elvállalni e botrányos számot, amely számos alkalommal nyíltszíni tapsot kapott.³¹

A *zöld hajú lány* a Vajdaságban korábban soha nem látott nézőszámot produkált. A számos vendégszámot köszönhetően – bár a tetemes költségek miatt csak egy éven keresztül volt műsoron – hozzávetőleg ötven ezer ember látta a jugoszláv tagállamokban, ahol eredeti nyelven, felirat vagy szinkronfordítás nélkül játszották.³² A nagy sikerrel való tekintettel az előadás dalait 1982-ben ötezer példányban jelentette meg bakelitlemezen a szarajevói Diskoton kiadó. A borító előlapján az előadás ikonikus Delacroix-parafázisa látható, a hátoldalon pedig egy színészekről készült csoportkép és Terék Júlia hasonlóan ikonikus vetkőzésének egyes fázisai egy tizenkét kockából álló sorozaton, mely a „jugó kommersz színház” megszületésére emlékeztet.

³¹ A Vajdasági RTV riportja...

³² BALÁZS Szilvia, „35 éves a *Zöld hajú lány*”, *Hét Nap*, 2016. december 19., hozzáférés: 2019.01.15., <https://hetnap.rs/cikk/35-eves-a-Zold-haju-lany-23704.html>

Bibliográfia

- A Vajdasági RTV riportja a 35 éves évforduló kapcsán. 2016. november 29., hozzáférés: 2019.01.15.,
<https://www.youtube.com/watch?v=ijvnEoG5Olc>
- BALÁZS Szilvia. „35 éves a Zöld hajú lány”. *Hét Nap*, 2016. december 19., hozzáférés: 2019.01.15., <http://hetnap.rs/cikk/35-eves-a-Zold-haju-lany-23704.html>
- BARÁCIUS Zoltán, „Egy évad tanulságai”. *Üzenet* 1, 1. sz. (1971): 105–107.
- B. Z. [Barácius Zoltán]. „A zöld hajú lány. A videotéka tévéfilmje”. *Magyar Szó*, 1990. augusztus 24., hozzáférés: 2019.01.15.,
<http://www.kpgtyu.org/pressarhiva/displayimage.php?pid=9438&fullsize=1>
- CSORDÁS Mihály. „Három ősbemutató”. *Üzenet* 12, 1–2. sz. (1982): 79–83.
- DORMÁN László. „A zöld hajú lány”. *Magyar Szó*. 1981. november 5. 7.
- FRANYÓ Zsuzsanna. *A jugoszláviai magyar dráma története 1948-tól 1995-ig*. Doktori értekezés, kézirat, 1995.
- GEROLD László. *Drámakalauz*. Újvidék: Forum Könyvkiadó, 1998.
- KÁICH Katalin. *A kölcsönösség színpadtere. Délszláv drámaidalom a vajdasági magyar színpadokon (1945–1985)*. Újvidék: Vajdasági Színházmúzeum, 2014.
- KÁICH Katalin. *A színész és a színháték dicsérete*. Szabadka: Életjel Kiadó, 2016.
- N.N. „Phoenix Fright Wig Up On Hair; Many Mix-Up Calcutta”. *Variety*, 1970. augusztus 5., hozzáférés: 2019.01.15.,
<http://www.orlok.com/hair/holding/article/s/HairArticles/Variety8-5-7od.html>
- N.N. „Hair Around The World”. *Newsweek*, 1969. július 7., hozzáférés: 2019.01.15.,
<http://www.michaelbutler.com/hair/holding/articles/HairArticles/Newsweek7-7-69.html>
- NJEŽIĆ, T. „Autorima »Kose« najviše se dopala beogradska verzija iz 1969”. *Blic*, 2010. január 31., hozzáférés: 2019.01.15.,
<https://www.blic.rs/kultura/vesti/autorima-kose-najvise-se-dopala-beogradska-verzija-iz-1969/3f95xhy>
- OROSZ Ildikó. „Forog a kamera. Interjú A zöld hajú lány készítőivel”. Pannon Televízió, 2016. december 20., hozzáférés: 2019.01.15.,
https://www.youtube.com/watch?v=MvyNp6zAC_c
- VICSEK Károly. *A zöld hajú lány*. Tévéműve. Vajdasági RTV, 1982., hozzáférés: 2019.01.15.,
https://www.youtube.com/watch?v=MvyNp6zAC_c